

8. De Sanctis, L., & Ghirlanda, S. (2010). Shared culture needs large social networks. In Applications of Mathematics in Models, Artificial Neural Networks and Arts (pp. 113-122). Springer Netherlands. [Електронний ресурс] режим доступу: http://www.researchgate.net/profile/Luca_De_Sanctis/publication/226388381_Shared_Culture_Needs_Large_Social_Networks/links/00b49528204a828437000000.pdf

9. Postman, Neil (1985). Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business. USA: Penguin Books. ISBN 0 14 30.3653 X

Калина М.С. Феномен спорта в современной электронной культуре: характеристики и ценности.

Статья посвящается анализу феномена спорта в современной электронной культуре. Автор рассматривает основные характеристики развития современных мультимедиа и интернет коммуникаций и исследует эволюцию спорта, как социокультурного феномена через эту призму. Отмечается, что современная культура западных стран и Украины все больше приобретает черты экранно-сетевой культуры. В соответствии с этим, спорт становится феноменом экрана и информационной электронной сети, переходит в категорию виртуальной реальности, тесно связан с техникой, благодаря которой он существует в сетях. В то же время, тесная связь спорта с виртуальной реальностью и экраном меняет ценностное значение спорта и его смысловую нагрузку.

Ключевые слова: культура, спорт, мультимедиа, интернет, ценность, коммуникация, социальные сети, социокультурный феномен.

Kalyna M.S. The phenomenon of sports in modern electronic culture: characteristics and values.

This article analyzes the phenomenon of sports in modern electronic culture. The author examines the main characteristics of modern multimedia and internet communication and explores the evolution of the sport, as a sociocultural phenomenon, through this prism. It is noted that the modern culture of Western countries and Ukraine gets more screen-quality network culture. Accordingly, the sport becomes a phenomenon of electronic display and information network, goes into the category of virtual reality, closely associated with the technique, through which it exists in networks. However, a close relationship with sports and virtual reality screen changes the valuable importance of sport and its meaning.

Key words: culture, sport, multimedia, internet, value, communication, on-line social networks, sociocultural phenomenon.

О.Б. Попова, кандидат філос. наук, ст. викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін НУФВСУ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІОЛОГІЇ СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ

Підкреслюється необхідність систематизації та методологізації досліджень спорту на сучасному етапі; акцентуються ключові питання соціології спорту: відірваність професійного спорту від широких мас населення, спорт як стимул і можливість для розвитку і саморозвитку особистості, як форма дозвілля, можливість проведення вільного часу з сім'єю та друзями, можливість духовного, психічного і фізичного відпочинку, можливість знаходити нових друзів і партнерів. Доводиться, що спорт – це важливий фактор державного політики і управління, спосіб ритуалізації суспільного життя і відволікання уваги суспільства від гострих соціально-економічних проблем. На жаль, спорт несе у собі і певні загрози: державно-бюрократичні зловживання у сфері спорту, надмірна комерціалізація, елітизація, корупція, проблеми допінгу і шахрайства, зростання агресії в спортивному середовищі. Вивчення цих загроз і вироблення методів боротьби з ними – завдання сучасної соціологічної науки.

Ключові слова: спортивна гра, конфлікт у спорті, «спортивна особистість», гендерні ролі, спортивно-рекреаційний туризм

Для сучасного глобалізованого світу спорт – один з вирішальних і формотворчих інститутів в складній гетерогенній структурі суспільства.

Значення здоров'я та збереження якісної тілесності сучасної людини ставить конкретні питання щодо розвитку фізичної культури, спорту, рекреаційних практик та рекреаційного туризму. У цьому сенсі значно зросло значення спорту як соціально-культурного феномену для життя суспільства і функціонування соціальних інститутів. Спортсмен – це зразок для наслідування, втілення можливостей людини; а спорт як культурне яви-

ще є усупільненням тілесної активності, будучи в той же час інститутом виховання і формування особистості, сферою бізнесу, зокрема спортивно-туристичного, що втілює найпалкіші прагнення будь-якої особистості. Але найголовніше – це форма суспільного удосконалення, можливість пишатися досягненнями людського тіла, поєднаними з досягненнями духу. В той же час спорт це – «випуск пари», зняття масової агресії, можливості колективного переродження, знову ж таки, як духовного, так і тілесного в процесі реалізації сучасного спортивного видовища. Питання полягає у всебічному дослідженні впливу спортивного видовища на суспільне життя, на мораль, душевний стан, здоров'я як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Треба сказати, що «проводячи аналітико-підготовчу роботу, вчені фізкультурно-спортивного профілю постійно наголошують на необхідності філософських узагальнень досліджень, активізують пошуки нових методологічних засад, що дозволили б подолати кризові явища у фізичній культурі й сприяти підвищенню ефективності спортивно-тренувального процесу (В.Платонов, М.Булатова, Т.Круцевич, В.Кашуба, С.Матвеев, В.Бойко, О.Шинкарук, Л.Шахліна), а філософи вивчають і поновому акцентують тілесні практики в концепті антропологічної та культурологічної проблематики (О.Гомілко, Л.Газнюк, В.Косяк, Ю.Компанієць, С.Могильова)» [1, с.110]. Але між філософським осмисленням та дослідженнями фізкультурною науки стоїть методика соціологічної науки, яка має узгодити, створити реальну відповідність між філософською парадигматикою та емпіричними дослідженнями.

Завдання соціологічної науки – аналіз реального життя, а не абстрактних теорій, а реальне життя попередньо треба якісно описати. Спорт це – інститут з широкими освітньо-виховними можливостями та інструмент створення нових соціально-культурних сенсів. Недостатньо, на наш погляд, опікується соціологічна наука проявами та можливостями формування креативно-інноваційного колективного мислення в процесі спортивного змагання та конкретної спортивної гри.

Саме через таку величезну значущість спорту на перший план виходить неодмінність, обов'язковість аналізу проявів масовізації спортивного руху, впливу спорту на широкі верстви населення, особливо молоді, потреби суспільства у відкритості спорту для широких мас населення і доступу спортивної освіти для талановитої і активної молоді.

Для мислителів давно вже стало очевидним те, що соціальна теорія спорту вимагає вироблення ціннісно-культурних критеріїв спорту як глобального явища культури та соціально-культурного інституту. Професор В.Столяров підкреслює, що концепція сучасного олімпізму, висунута ще Кубертеном, неможлива без створення системи цінностей у спорті. Але як донести вироблені та сформульовані цінності до окремої людини, особливо молоді, до малих та середніх груп, до великих корпоративних колективів. Технологія цього донесення не тільки недостатньо досліджена, але й потребує детальної розробки для донесення до суспільства і реалізації на практиці.

Для окремої особистості спорт у сучасному світі це – і соціальний ліфт і фактор соціалізації особистості (Т.Парсонс), і форма проведення дозвілля, і можливість мандрувати та побачити світ, можливість розширення спілкування з новими людьми, отримати задоволення від приємного видовища, можливість приємно провести час у колі друзів-уболівальників, можливість формування «ідеалу» тілесності, а також форма боротьби за успіх і форма створення соціокультурних сенсів.

Професор М.Ібрагімов виділяє три питання, «навколо яких ведеться дискусія серед гуманітаріїв, що спеціалізуються в галузі фізкультурно-спортивної науки, які стосуються проблеми визначення сутнісних рис (атрибутів) спортивної-діяльності: ігри, змагання і видовищність» [2, с.44].

Завданням соціологія спорту має стати детальний розгляд соціальних статусів спортсменів, їхніх змін та набуття, проблеми формування «спортивної особистості» та «спортивного громадянина», без такого формування навряд чи можна було б створити сучасне успішне суспільство, економічно-спроможне, здатне вистояти у глобальному протистоянні. Наскільки заняття спортом, досягнення у високому спорті або звичайне спортивне минуле здатні впливати на якість майбутнього життя молоді людини, наскільки вони допомагають, чи, навпаки, заважають і стають фатальними для успішного розвитку *core curriculum*.

Необхідність ранньої спеціалізації у сфері спорту стає очевидною, коли розглянути динаміку втрати спортивних успіхів нашої держави, недостатню кількість успішних молодих спортсменів.

Окремим і важливим завданням для науки є аналіз взаємовідносин між інститутом спорту і суспільством. Треба підкреслити, що спорт як один з вирішальних інститутів у сучасній структурі суспільства. Він є формотворчим фактором громадянського суспільства, сферою свободи і розвитку. Поряд із цим спорт один з найважливіший елементів системи освіти, його освітньо-виховні можливості цілком відповідають завданню формування креативно-відповідального молодого покоління. Спорт – це і можливість консолідації суспільства, і фактор створення і розширення бізнесу.

Окремо стоять проблеми соціального конфлікту у спорті: 1) проблема агресії у спортивному змаганні; 2) гендерні характеристики агресії у спорті; 3) шляхи та способи вирішення соціального конфлікту у спорті; 4) вікові та гендерні конфлікти у спортивних навчальних закладах. З огляду на це, актуальним стає вироблення соціально-культурних сенсів сучасного спортивного видовища та вироблення соціально-моральних цінностей, якими мають керуватися актори спорту. Крім того, однією з фундаментальних функцій спорту є вироблення нових цінностей та актуалізація уже існуючих. Екзистенційний простір спорту здатен народжувати нові сенси та форми комунікацій, які збагачують життя як держави, так і громадянського суспільства. Цей процес підсилюється завдяки розвитку всепроникних інституцій мас-медіа та шоу-бізнесу. Ігрова структура спортивної діяльності стимулює формування рівноправних, демократичних стосунків у суспільстві, усвідомлення необхідності взаємодії з навколишнім світом та мінливим соціумом. Спортивна гра як діюча модель реального життя, навчає, тренуючи, соціалізуючи зовсім юних, допомагає вирішити соціально-психологічні проблеми дорослих.

Одна з найважливіших функціональних ролей спорту з точки зору держави – це форма зайнятості населення, цікаве видовище, форма відволікання уваги від гострих і неприємних проблем суспільства, можливість маніпулювання свідомістю окремих індивідумів і цілих груп, крім того, це – важлива бізнесова сфера та сфера сплати податків і, на жаль, зручний атрибут для зловживань та корупційних схем. Держава, яка претендує на представництво інтересів суспільства, не помічає багатьох нагальних проблем суспільства, зокрема і тих, що стосуються спорту. Визначити ці проблеми не важко, це: 1) спортивна спеціалізація з раннього дошкільного віку, вочевидь, виходить на передній план у розвитку як громадянського суспільства, так і державних інституцій як конститuantів та виразників суспільних інтересів; 2) актуалізація питання мотивації заняття спортом у молодіжному середовищі (гроші, кар'єра, здоров'я); 3) потреба суспільства в інституалізації та розширенні сфери рекреації; 4) необхідність боротьби із зловживаннями можливостями спорту у політичній сфері; 5) відкритості та доступності спорту для широких груп суспільства, залучення молоді до можливостей самореалізації у спорті; 6) регулювання гендерних проблем спорту; 7) достойний загальноосвітній рівень спортсменів, їхня репрезентативність у суспільстві та політиці; 8) зняття надмірної агресії у спортивному та навколоспортивному середовищі, зокрема, серед футбольних фанів.

Потребує глибокого наукового аналізу вирішальна роль і значення спорту для рекреаційних процесів у суспільстві. Рекреацію визначають як розширене відтворення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил та соціальної етики способом очищення, оновлення, відтворення, але співвідношення тілесного і духовного у цьому процесі для кожної окремої особистості різне.

Соціально-психологічні аспекти реабілітації спортсменів після травм та за віком, хоча і знаходяться останнім часом під пильною увагою спеціалістів фізичної культури і спорту, але все ж не глибоко розглядаються. Вони корелюються з соціологією проблем відновлення та будівництва природного середовища, яку прийнято називати соціальною екологією. Соціальна адаптація спортсмена у пост-спортивний період постає як найгостріше завдання для суспільства та держави, але досі недостатньо досліджена, хоча це окрема спеціальність у спортивних вузах. Спортсмен після закінчення кар'єри – це часто незахищений член суспільства, який потребує пильної уваги та допомоги, щоб продовжити

повноцінне життя, знайти гідну роботу, створити сім'ю, бути щасливим і корисним. Хіба є інституції в нашій державі, які опікуються спеціально цією проблемою?

Нагальним є підкреслення соціального значення, конкретизація та осмислення традиційних та інноваційних видів практик розширеного відтворення фізичних, емоційних та інтелектуальних сил людини.

Контент гри достатньо досліджується соціальною філософією, але, на наш погляд, не достатньо розглядається конкретно-емпіричний імператив соціології гри: гра як розвага, що використовується для відновлення фізичних та розумових можливостей людини і роль гри як формотворчого процесу, поєднання особистісного і колективного в ігровому процесі, гра як видовище.

Давно уже стоїть питання про осмислення спорту як фактору формування загально-людських гуманітарних цінностей, перебудова людського організму і людських популяцій, як фактор забезпечення можливості активної діяльності за різних умов, характеру і змін навколишнього середовища; соціально-методичні практики цивілізованого відпочинку, які забезпечуються різними методиками профілактики захворювань в стаціонарних умовах та в процесі занять фізичними вправами. Багатьох дослідників уже давно турбує виокремлення соціальних цінностей у спорті в загально-культурному контексті в соціальній теорії спорту (В.Столяров, В.Платонов, М.Ібрагімов, Т.Круцевич).

Сьогодні суспільство потребує «спортивної особистості», яка змогла б побудувати нову реальність і протистояти глобальним викликам. Та для цього їй потрібна ціннісні дороговкази, аксіологічні установки, морально-етичні принципи. Принципово нової якості процесу творення нових цінностей і надає видовищний характер спорту, його злиття з шоу-бізнесом («Танці на льоду», «Україна має талант» та ін.) і через це проникнення у повсякдення пересічної людини, яка стає самостійним і самодостатнім творцем ціннісно-етичного простору. Саме спорт у його нових соціальних формах надає особистості, можливо, найбільше право на самовизначення та суверенність в умовах складного глобалізованого постмодерного світу, у якому «трансформація взаємних моральних зобов'язань у взаємовизнанні моральні права є таким чином водночас джерелом самоповаги та почуття власної гідності, що надає особливості цінності закріпленому «правом» індивідуальному самовизначенню» [3, с.80]. Заняття спортом наділяє людину тією особливою енергетикою, яка і є життям, зберігає життя, відтворює життя. Наскільки вистачить цієї енергетики, залежить від самої людини, але спортивний спосіб життя може в цьому їй допомогти.

Необхідність збереження потрібного рівня енергетичної напруги у спортивній грі – актуальне завдання сучасного спорту, який формує сильну самостійну особистість, здатну бути витривалою, активною, але не агресивною, толерантною, адже гра несе в собі і елемент дружелюбності. Метою спортивної гри є не бажання знищити або принизити «більш слабого суперника, а надати суперниками (змагальникам) засоби здійснення загальних прагнень, отримати радість від спортивної боротьби» (Дункан). Гра формує гнучку психологію особистості, готової до постійних випробувань і чесних перемог. Відомий дослідник спорту М.Візитей підкреслює можливість використання спортивної гри для ««організації тренінгових ситуацій» - ситуацій активної взаємодії індивідів, в рамках яких навмисно відкривається і навіть спеціально створюється конфлікт, але одночасно забезпечується можливість його цивілізованого продуктивного вирішення» [4, с.108].

У глобальному світі гендерні аспекти соціальних відносин продовжують бути як ніколи актуальними. Соціологія гендерних стосунків у спорті та особливості гендерних стосунків на сучасному етапі – одна з найбільш та найменш досліджених сфер науки. Спорт як культурна сфера та соціальний інститут виокремлює та підкреслює гендерну специфіку соціальних ролей, що часто вступають у протиріччя з антропологічними особливостями особистості.

Гендерний аспект соціології спорту вимагає особливої уваги через те, що саме він сьогодні породжує чисельні конфлікти у сфері спорту, як відкриті, так і приховані. Спорт і гендерні проблеми у спорті корелюються з гендерними проблемами тілесності як антропологічного феномену. У соціальній теорії окремою проблемою постає вплив спорту

на формування гендерних ознак особистості та його вплив на виконання гендерних соціальних ролей, цією проблематикою досі більше опікувалася соціальна психологія, що розглядає душевний стан особистості у взаємодії з іншими індивідами у складних умовах інституту спорту. Недостатньо досліджені соціальні проблеми так званих «чоловічих» і «жіночих» видів спорту, зокрема становища та участі жінки у спорті як в активній формі, так і в пасивній (глядацька аудиторія, фан-підтримка тощо). Деякі дослідники розглядають спорт як незамінний фактор у збереженні родинно-сімейних традицій, маючи на увазі, звичайно, спорт як дозвілля, як ігрове втілення фізичної культури, як спосіб пізнання партнерами один одного через тілесне задоволення. Відносно новою сторінкою у розвитку рекреаційного спорту є поєднання його з туризмом, створення спортивно-рекреаційного туризму, соціальну значущість якого та засади спортивно-рекреаційного екскурсіведення сьогодні переоцінити неможливо, оскільки саме цей напрямок діяльності веде до постійної появи усе нових форм бізнесу та громадянської діяльності та перспектив розвитку спорту в системі освіти.

У постмодерному суспільстві спортивний туризм усе більше виявляється як фактор формування активної творчої особистості, як соціальна новація. З огляду на це значущими моментами виступають:

- підбір історико-мистецької тематики для спортивно-рекреаційних екскурсій,
- можливості використання елементів спортивних змагань та спортивних ігор під час рекреаційних екскурсій;
- відвідування місцевостей з культурно-важливим значенням (пам'ятники та пам'ятки історії, мистецтва та архітектури, археологічні пам'ятки);
- індивідуальний підхід в управлінні екскурсійно-туристичними заходами.

З огляду на вище сказане, важливою вбачається проблема формування мотивації заняття спортом у молодіжному середовищі, яка включає в себе принаймні три основні моменти: прагнення зробити кар'єру, заробити гроші, досягти здоров'я та вести здоровий спосіб життя. На жаль, остання мотивація серед сучасної молоді далеко не на першому місці.

При всьому своєму фундаментальному значенні і важливості, спорт як складний соціально-культурний інститут, несе в собі і певні загрози, це: 1) комерціалізація спорту; 2) надмірна елітизація, бюрократизація та закритість спорту від суспільства, зосередженість виключно на професійній сфері; 3) проблема допінгу та допінг-шахрайство, злиття спортивних шахраїв з шахраями державними; 4) корупція у сфері спорту; 5) зростання немотивованої агресії як серед спортсменів, так і серед фанатів; 6) використання у політиці діячів сфери спорту, в першу чергу, відомих спортсменів; 7) протиріччя між авторитетом учасників спорту високих досягнень та їхніми поведінковими зразками, далекими від прийнятних у світі морально-етичних норм.

Отже, соціологія цілком може визначити основні потреби суспільства, пов'язані зі спортом: 1) забезпечення відкритості і доступності спорту як нагальна потреба суспільства; 2) створення умов для масовізації спорту, залучення молоді до можливостей реалізації себе у спорті як гарантія формування здорового суспільства; 3) боротьба і зняття надмірної агресії у спорті, зокрема, у середовищі фанів, і за допомогою спорту; 4) регулювання гендерних проблем у спорті; 5) забезпечення достойного загальноосвітнього і культурного рівня спортсменів як іміджевих суб'єктів держави і суспільства, їхньої репрезентативності у державній та політичній сферах.

Таким чином, формулюючи основні потреби суспільства, пов'язані зі спортом, соціологічна теорія мусить здійснювати величезну науково-методологічну роботу, задля створення основи для сучасного життя суспільства і прогресу людства.

Література:

1. *Андреева О.* Формування Київської школи «Філософії спорту» як теоретико-світоглядної основи фізкультурно-спортивної науки // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Науково-теоретичний журнал. – 2012. – №3 – К.: «Олімпійська література». – С.110-115
2. *Ибрагимов М.М.* Философия спорта как новый антропологический проект / М.М.Ибрагимов. – К.: Олимпийская литература». – 2014. – 298 с.

3. Філософія прав людини / За редакцією Ш.Госената та Г.Ломан. — Пер. з нім. О.Юдіна та Л.Доронічевої. — К.: Ніка-Центр, 2008. — 320 с
4. *Визитей Н.Н.* Социология спорт. Курс лекций / Н.Н.Визитей. — К.: Олимпийская литература. — 248 с.

Попова О.Б. Актуальные аспекты социологии спорта как социально-культурного феномена

Подчеркивается необходимость систематизации и методологизации исследований спорта на современном этапе; акцентируются ключевые вопросы социологии спорта, : оторванность профессионального спорта от широких масс населения, спорт как стимул и возможность для развития и саморазвития личности, как форма проведения свободного времени, в том числе, с семьей и друзьями, возможность духовного, психического и физического отдыха, возможность находить новых друзей и партнеров. Доказывается, что спорт — это важнейший фактор государственной политики и управления, способ ритуализации общественной жизни и отвлечения внимания от острых социально-политических проблем. К сожалению, спорт содержит в себе и определенные угрозы: государственно-бюрократические злоупотребления, чрезмерная коммерциализация, элитизация, коррупция, проблемы допинга и мошенничества, рост агрессии в спортивной среде. Изучение этих угроз и выработка методов борьбы с ними — задача современной социологической науки.

Ключевые слова: спортивная игра, конфликт в спорте, «спортивная личность», гендерные роли, спортивно-рекреационный туризм

Popova O. Actual aspects of sociology of sport as social and cultural phenome

It emphasizes the need to systematize and methodology studies sports at the present stage, accented the key issues of sociology of sport, : detachment of professional sports from grassroots sport as an incentive and opportunity for development and self-development, as a form of leisure time, including with family and friends, the possibility of spiritual, mental and physical relaxation, the ability to find new friends and partners. It is proved that the sport - the most important factor of public policy and management, the process of ritualization of public life and divert attention from the acute social and political problems. Unfortunately, sport and contains certain threats: state-bureaucratic abuse, excessive commercialization, elitization, corruption, the problem of doping and fraud, increase aggression in the sports environment. Studying these threats and develop methods to deal with them - the problem of modern social science.

Keywords: sports game, the conflict in sports, “sports personality” gender roles, sports and recreational tourism

Ю.О. Тимошенко, доктор історичних наук,

професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національного університету фізичного виховання і спорту України

«ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ» В КОНТЕКСТІ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОДЕРНУ

Аналізуючи соціально-культурну ситуацію на межі XIX-XX ст., автор звертає увагу на зміну світоглядної парадигми в суспільстві, яка нагадує сучасну ситуацію в Україні. Власне там він пропонує шукати витоки сучасної танцювальної культури, досліджуючи становлення танцю модерн.

Ключові слова: «філософія життя», танець модерн, Айседора Дункан, імпресіонізм.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку фізичної культури і спорту надзвичайно цікавий і складний. Ці, можливо, різновекторні характеристики зумовлені пошуком фізичною культурою нової парадигми, відповідної запитам постмодерного суспільства. Що таке фізична культура і спорт сьогодні? Які їх вихідні принципи? Можливо це новий медійний жанр, глобальний бізнес-проект, який формує принципи існування фізичної культури, спрямовує вектор її розвитку винятково в прибутковому напрямку, культивуєчи лише ті види спортивної реальності, які мають найбільшу глядацьку аудиторію? Чи все-таки має місце традиційний погляд на фізкультурно-спортивну сферу, що розглядає її як необхідний елемент збереження здоров'я. По за цим, чуємо заклики звернутись до постмодерної парадигми задоволення, бачачи в спорті (і культивуєчи) винятково еротичне